

užitkováním mechanické, obzvláště pak elektrické síly, jsou tak velké, že nelze koňským drahám věstiti dlouhého trvání.

V Americe zdomácnilo již úplně zavedení vozby pomocí elektrické síly podle systému Thomsonova; v Evropě užívání její stále více se šíří. Vedle tohoto systému má větší vyhlídky do budoucnosti dražší system Siemensův a Halskeův (s podzemním vedením), poněvadž více oku se zamlouvá. Ideal dopravy pomocí elektrických akumulátorů však naproti tomu přes mnohé a mnohé pokusy dosud nedosáhl kýženého cíle dokonalosti. Dalekosáhlá přeměna sféry kompetenční ohledně udělování koncesí, jakož i provádění dozoru vozby, nastoupila zákonem ze dne 19. ledna 1896 ř. z. č. 16, dle kterého přešla příslušnost ta, dříve ministerstvu obchodu náležející, na ministerstvo železniční.

Trasant, trasát viz **Směnka**.

Trestanci.

O zacházení s osobami odsouzenými k trestu na svobodě obsahuje všeob. tr. z. jen několik málo povšechných předpisů, kdežto speciální ustanovení jsou upravena nařízeními a instrukcemi; o nich jedná obšírně Kaserer (*Handbuch der österr. Justizverwaltung* III. sv.) a Leitmaier (*Oesterr. Gefängnissskunde* 1890). Co se týče stíhání činů trestních, jichž se dopustili trestanci po dobu trestu, podléhají přečiny a přestupky, jež spáchali trestníci v samostatných trestnicích chování výhradně disciplinární trestní moci správy věznice. Nařízení toto nevztahuje se však na trestníky chované ve věznicích soudních. Přečiny a přestupky těmito spáchané stíhá soud trestní podobně jako zločiny, jichž se dopustili trestanci všech kategorií (nař. min. vn. ze dne 4. července 1860 č. 173 ř. z., výn. m. s. ze dne 13. ledna 1882 č. 264 a § 90 inst.). Viz čl. Samovazba, Vězení, Věznictví, Žalář. Patrné zlořády, jež spojeny jsou s dopravou cestujících v témže voze s trestanci a hnanci, jak se zřetelem na veřejnou bezpečnost tak i vzhledem k obtěžování cestujících z toho vznikajícímu, posléz i v humanitním směru vedly k tomu, že se zavázaly správy železniční na konferenci dne 31. ledna 1873 u generální inspekce rak. státních dráh odbývané, že budou dopravovati dle možnosti trestance a hnance ve zvláštním voze a že vyhradí vůz III. třídy bez nároku na vyšší odměnu, pokud s příslušným úřadem stane se dohodnutí v určitých dnech neb vlcích pro tyto dopravy. Ministerstvo obchodu schválilo výn. ze dne 15. února 1873 č. 4479 toto dohodnutí. Jest to provedení ustanovení § 10 žel. ř. dopr. ze dne 16. listopadu 1851 č. 1 ř. z., jenž nařizuje, že se modality, za kterých trestanci neb osoby zatčené neb zadržené nebo pod policejní dohled postavené musí býti i s dozorčím personálem jej provázejícím po drahách dopravovány, upraví zvláštními zákonnými předpisy. Hnanci a jich průvodčí dopravují se po rakouských drahách dle sazby platné pro dopravu vojska.

Trest smrti.

I. V trestním právu středověku byl trest smrti pravidelným trestem v hrdelních případech; od 2. pol. předešlého století byla však oprávněnost a účelnost tohoto trestu vážně brána v odpor (Beccaria, Sonnenfels), a vyvinul se v tomto směru živý boj na poli vědeckém, jehož výsledkem jest přesvědčení, že právo státu vysloviti a vykonati tento trest nepopíratelně přísluší, poněvadž není vůbec práva, kteréž by před státem existovalo a jej zavazovalo a poněvadž naopak veškeré právo teprve ve společnosti, především ve státě vzniká a právo státní má svoji mez toliko ideální v účelu

státu a na venek v právu států vedle něho existujících. Pokud se však týče otázky prospěšnosti trestu smrti, nelze tuto otázku všeobecně a dle téhož měřítka zodpovědět pro všechny státy, nýbrž sluší přihlížeti k zvláštním poměrům jednotlivých států. Z důvodů prospěšnosti uznávají větší státy evropské (Rakousko, Německo, Francie, Anglie, Rusko) a americké posud nutnost trestu smrti jakožto prostředku k zachování právního řádu, ačkoli jeho užití jednak cestou zákonodárství a jednak cestou milosti pokud možná se snaží obmeziti.

II. V Rakousku zrušil sice císař Josef II. ve svém tr. zák. ze dne 13. ledna 1787 trest smrti v řízení řádném a ponechal jej toliko pro řízení dle práva stanného. Avšak již pat. z ledna r. 1795 č. 209 sb. z. s. byl trest smrti v řízení řádném opět zaveden pro zločin velezrady a tr. z. ze dne 3. září 1803 rozšířil jej i na zločin padělání úvěrních papírů jako mince platících a uvádění jich v oběh v souhlase s padělatelem nebo některým spoluvinníkem, dále na vraždu, loupežné zabití a nejtěžší případy žhářství s tím obmezením, že vina obžalovaného musela býti jeho doznáním nebo přísežnými svědectvími právně dokázána a zároveň skutková povaha úplně dle všech závažných okolností právně vyšetřena. Nyní platný tr. z. ze dne 27. května 1852, kterýž jest vlastně doplněným a rozmnoženým vydáním tr. z. z r. 1803 byl obor zločinů v řádném řízení trestu smrti podrobených jednak zmenšen jednak však vytčením nových posud neznámých zločinů rozšířen. Dle tohoto tr. z. stanoven jest trest smrti na tyto zločiny:

1. Zločin velezrady čelící proti osobě císařově. V jiných případech velezrady podléhá trestu smrti toliko původce, strůjce a náčelník velezrádného podniku (§ 59 tr. z.).

2. Zločin veřejného násilí poškozením cizího majetku, mělo-li toto poškození za následek smrt některého člověka a mohl-li to padělatel předvídati (§ 86 tr. z.).

3. Zločin veřejného násilí zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvlášť nebezpečných, jestliže z toho vzešla smrt a pachatel to mohl předvídati (§ 88 tr. z.).

4. Dle § 4 zák. ze dne 27. května 1885 č. 134 ř. z. zúmyslné způsobení nebezpečí pro majetek, zdraví nebo život někoho jiného použitím traskavých látek jako prostředků trhacích, byla-li tím způsobena smrt některého člověka a mohl-li tento výsledek pachatelem býti předvídán.

5. Zločin dokonané vraždy ohledně bezprostředního pachatele, návodce a těch, kdož při vraždě sami ruky přiložili nebo činně se účastnili (§ 136 tr. z.).

6. Zločin loupežné vraždy ohledně všech, kdo k usmrcení spolupůsobili (§ 141 tr. z.).

7. Zločin žhářství, jestliže oheň vypukl a tím člověk byl usmrcen, což žhář mohl předvídati nebo byl-li požár způsoben zvláštním srocením k plenění směřujícím (§ 167 a tr. z.).

III. I u těchto zločinů však jest trest smrti vyloučen a nastupuje pak, na jeho místo těžký žalář od 10 do 20 let:

1. nedokonal-li pachatel v době, kdy zločinu se dopustil, ještě 20. rok věku svého (§ 52 tr. z.);

2. uplynulo-li od doby, kdy byl spáchán zločin, na nějž stanoven jest trest smrti, 20 let a jsou-li tu další podmínky promlčení (§ 231 al. 2 tr. z.);

3. Na trest smrti nemůže dále býti uznáno, vzhledem k tomu, že nesmí býti trest smrti zostřen, a musí nastoupiti na jeho místo doživotní těžký žalář, jestliže zločin, na který jest stanoven trest smrti, byl spáchán již před tím, než pachatel pro jiný trestný čin byl odsouzen, a jeho vina ohledně zločinu trestu smrti podrobeného vyšla na jevo teprve, když byl pachatel již, byť i jen část trestu, k němuž byl odsouzen, odpykal (plen. roz. kass. s. dv. ze dne 13. února 1883, sb. č. 511 a j.).

IV. V řízení dle práva stanného vztahuje se trest smrti na všechny zločiny, pro které toto řízení dle zákona může býti zavedeno (viz čl. Právo stanné), avšak toliko tenkrát, když pachatel v době, kdy zločin spáchal, překročil 20. rok svého věku a byl-li uznán vinným jednohlasně (§ 442 tr. ř.).

V. Zvláštní ustanovení o trestu smrti:

1. Trest smrti vykonává se oběšením (trest smrti provazem, § 13 tr. z.) a nesmí býti zostřen (§ 50 tr. z.).

2. Každý právoplatný v řádném řízení vyneseny rozsudek smrti musí býti předložen císaři za účelem vykonávání práva milosti.

3. Uznal-li soudní dvůr porotní na rozsudek smrti proti více osobám zároveň, budiž zároveň stanoven pořad, v jakém mají býti popraveni (§ 339 tr. ř.).

4. Jakmile rozsudek smrti byl prohlášen, má se soudní dvůr přibrav státního zástupce poraditi o tom, zdali odsouzenec jest milosti hoden čili nic a jaký trest v případě udělení milosti by byl činu jeho přiměřený. Protokol o této poradě sepsaný budiž připojen ke spisům, jež musí býti v každém případě kassačnímu soud. dvoru předloženy. Když nabyl rozsudek právní moci, postoupí kassační dvůr všechny spisy připojiv svoje dobrozdání, na němž v neveřejném sezení po slyšení generálního prokuratora se byl usnesl, ministru spravedlnosti, kterýž je předloží císaři (§ 341 tr. ř.).

VI. Trest smrti má býti vykonán nejbližšího jitra po onom dnu, kdy odsouzení bylo oznámeno, že milost mu udělena nebyla a že tudíž trest na něm bude vykonán. K odsouzení, jemuž má býti přidán duchovní jeho náboženského vyznání, pokud sám si jej nezvolí, budiž dovolen před popravou přístup vedle osob úředně k tomu povolaných toliko jeho příbuzným a těm osobám, jež si sám přeje viděti nebo s nimi mluvit. Poprava budiž vykonána uvnitř zdí vězeňské budovy nebo na jiném uzavřeném místě (poprava ve vězení) u přítomnosti soudní komise, státního zástupce, soudního lékaře a duchovního odsouzence provázejícího. Rovněž mají býti o popravě vyrozuměni obhájce, představenstvo a zastupitelstvo obce, v jejímž obvodu poprava se koná, a mohou býti konečně při popravě přítomni též úředníci soudu, státního zastupitelství a úřadů bezpečnostních jakož i nejbližší příbuzní odsouzenecovi. Pokud místo stačí, může ostatně i kromě toho přístup váženým mužům býti dovolen. Po popravě má býti přítomným rozdán výtisk trestního rozsudku s krátkým vyličněním činu popraveným spáchaného. Tělo popraveného budiž v noci na místě k tomu zvlášť ustanoveném nenápadně pohřbeno. Není-li žádné závady,

může však býti též k žádosti vydáno rodině jeho; pohřeb jeho však musí býti vykonán v úplné tichosti a beze všech obřadností (§ 403 tr. ř.).

Za vykonání rozsudku smrti přísluší popravčímu mistru 25 zl. a každému jeho pomocníku 5 zl. Koná-li se poprava mimo jeho bydliště, přísluší mu kromě toho náhrada cestovních výloh a příspěvek 5 zl. denně pro něho a jeho pomocníky (§ 55 vyk. nař.). Rozsudek smrti vynesení v řízení dle práva stanného budiž vykonán z pravidla 2 hodiny po prohlášení rozsudku; toliko na výslovnou prosbu odsouzencovu může mu býti ještě třetí hodina k přípravě na smrt povolena (§ 445 al. 2 tr. ř.).

VII. Ve vojenském zákonu trestním jest počet zločinů, na něž jest stanoven trest smrti, daleko větší, než v zák. tr. obecném a rozhoduje často ve příčině trestu okolnost, zdali zločin byl spáchán ve válce či v době míru, a od osoby slavnostní přísahou na válečné články vázané či od osoby jiné. Trest smrti vykonává se oběšením nebo zastřelením, což má význam ohledně zákonných následků s odsouzením k smrti spojených (§§ 22, 45, 46 voj. z. tr.). Trest smrti nesmí býti zostřen, rovněž nesmí býti zaměněn trest smrti zastřelením pro přitěžující okolnosti v trest smrti provazem (§ 118 voj. tr. z.). Trest smrti budiž vykonán ráno druhého dne po dnu, kdy rozsudek byl vyhlášen. Je-li výkon trestu smrti provazem nemožný na př. proto, že není po ruce popravčího mistra, může pán soudu tento způsob trestu smrti proměnit v trest smrti zastřelením. Na lodích válečných se trest smrti vždy vykonává zastřelením i když rozsudek zní na trest smrti provazem (§ 318 voj. tr. ř.).

VIII. Trestní zákon pro Bosnu a Hercegovinu souhlasí s obecným tr. z. s tou úchytkou, že § 277 stanoví trest smrti též na loupež s násilným vložením ruky podniknutou a vykonanou.

IX. V poslední osnově nového trestního zákona byl trest smrti obmezen toliko na nejtěžší případ velezrady (byl-li císař na těle nebo zdraví poškozen neb osobní svobody zbaven anebo byl-li útok podniknut na jeho život, § 84) a na vraždu s rozvahou vykonanou (§ 216). Německý tr. z., při jehož sepsování Bismarck se energicky zasazoval o zachování trestu smrti, stanoví v řádném řízení trest smrti na dokonanou vraždu (§ 211), na vraždu a pokus vraždy na císaři, vlastním zeměpánu a zeměpánu místa pobytu (§ 80) a na zneužití třaskavin, byla-li zúmyslným jich použitím způsobena smrt člověka a mohl-li to pachatel předvídati.

Tresty (v právu trestním).

I. Druhy trestů.

Tresty dělíti dlužno na tresty hlavní a tresty vedlejší čili zostření. Všeob. trestní zákoník zná tyto druhy trestů:

1. Trest smrti. Viz čl. Trest smrti.
2. Tresty na svobodě. Tyto jsou
 - a) Trest žaláře. Viz čl. Žalář.
 - b) Trest vězení. Viz čl. Vězení.
 - c) Vypovězení. Viz čl. Vypovězení.
 - d) Vyhostění. Viz čl. Vyhostění.
 - e) Dání pod dozor policejní. Viz čl. Dohled policejní.
 - f) Odevzdání do polepšovny neb do pracovny. Viz čl. Káznice.
3. Tresty majetkové.
4. Tresty na cti.